

Jakson nimi: Lainsäädäntö velvoittaa yhdenvertaisuuteen

Kesto: 37:36

Julkaistu: 9.3.2026

00:00:07 Jani Toivola

Tervetuloa kuuntelemaan Yhdenvertaisuuden nuorisoalan osaamiskeskuksen *Meneekö yhdenvertaisuus tunteisiin?* -podcastia ja pohtimaan, mitä me voisimme sille yhdessä tehdä. Nimeni on Jani Toivola ja toimin tämän podcastin juontajana. Tässä jaksossa käsittelemme yhdenvertaisuuslakia sekä sitä, millaisia velvoitteita ja oikeuksia nuorisoalan toimijoilla on. Pohdimme, miten yhdenvertaisuus tulisi huomioida arjen kohtaamisissa, rakenteissa ja toiminnan suunnittelussa. Keskustelemme myös kompastuskivistä, väärinkäsityksistä sekä siitä, miten lakitieto voi tukea nuorisoalan ammattilaisia. Jakso tarjoaa toivottavasti selkeitä esimerkkejä ja konkretiaa kaikille, jotka haluavat toimia oikein ja vastuullisesti nuorten yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Minulla on ollut tapana pohtia jakson aihetta myös henkilökohtaisesti. Yhdenvertaisuuslaki voi kuulostaa tekniseltä, ja mietin voiko sitä tarkastella henkilökohtaisesta näkökulmasta. Ajattelen niin, että laki tuo vastuuta, mutta samalla se mahdollistaa asioita. Se asettaa velvoitteita, mutta samalla voimme kaikki hyötyä siitä. Kaunis ajatus yhdenvertaisuudesta on se, että aina kun edistämme jonkun asemaa, edistämme lopulta kaikkien ihmisyyttä, yhteiskuntaa, hyvinvointia sekä mahdollisuuksia elää ja toteuttaa itseään.

Kävin hiljattain Keniassa ja tapasin paikallisia nuoria, jotka ovat kiinnostuneita vaikuttamisesta. Näin, millaista on rakentaa omaa polkua yhteiskunnassa, jossa nuorella ei välttämättä ole tietoa omista oikeuksistaan tai jossa yhteiskunta ei tunnista kaikkia velvoitteitaan. Se oli herättelevä muistutus. Tervetuloa mukaan keskusteluun yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston erityisasiantuntija Matti Jutila. Kiitos, että olet täällä.

00:02:24 Matti Jutila

Kiitos, kiva olla täällä.

00:02:27 Jani Toivola

Herättääkö sinussa ajatuksia se, että yhdenvertaisuus tuo sekä velvoitteita että mahdollisuuksia?

00:02:38 Matti Jutila

Työskentelen viranomaisessa, jonka tehtävänä on laillisuusvalvonta. Tarkastelemme, ovatko viranomaiset noudattaneet yhdenvertaisuuslain velvoitteita. Lain perusajatus on kuitenkin yleisinhimillinen. Tavoitteena on, että jokainen ihminen voi elää haluamaansa elämää, saavuttaa oman potentiaalinsa ja tehdä asioita, joita itse haluaa, ilman että yhteiskunnan rakenteet, ympäristö tai asenteet muodostavat esteitä. Vaikka yhdenvertaisuuslaki sisältää velvoitteita ja voi vaikuttaa tekniseltä, sen taustalla on vahva yleisinhimillinen ajatus.

00:03:30 Jani Toivola

Kerro vielä aluksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta. Mitä se tekee? Millainen paikka se on?

00:03:49 Matti Jutila

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on viranomainen, ei järjestö. Tehtävämme on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. Lisäksi osallistumme ihmisoikeusraportointiin, erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan sekä ihmiskaupan kysymyksissä. Yhdenvertaisuuslain valvonta ja yhdenvertaisuuden edistäminen voidaan jakaa kahteen päätehtävään. Syrjintä on kiellettyä, joten autamme syrjinnän uhreja. Lisäksi laissa säädetään velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Tuemme esimerkiksi viranomaisia, järjestöjä ja palveluntarjoajia ohjeistuksen, neuvonnan ja viestinnän avulla.

00:04:51 Jani Toivola

Oliko sinulla henkilökohtaisesti tavoitteena toimia tässä tehtävässä vai millainen urapolkusi on ollut?

00:05:03 Matti Jutila

Polkuni on ollut osittain sattumanvarainen, vaikka jälkeenpäin se näyttää johdonmukaiselta. Olen tutkijataustainen. Olen väitellyt kansallisten vähemmistöjen oikeuksien puolustamisesta Helsingin yliopistossa maailmanpolitiikan tutkimuksen oppiaineessa. En ole koulukseltani juristi, vaikka työskentelen laillisuusvalvonnassa. Työskentelin yliopistossa noin kymmenen vuotta ja siirryin myöhemmin ihmisoikeuksien edistämiseen asiantuntijatehtäviin. Työskentelin ensin kansalaisjärjestössä ja sen jälkeen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa, jossa olen ollut noin kuusi vuotta.

00:05:49 Jani Toivola

Muistatko hetken, jolloin kiinnostuit yhdenvertaisuudesta tai ihmisoikeuksista? Itselleni hetki on ollut se, kun muutin New Yorkiin.

00:06:22 Matti Jutila

Minulla ei ole vahvaa henkilökohtaista kokemusta syrjinnästä, sillä suomalainen yhteiskunta on monin tavoin rakennettu kaltaisilleni ihmisille. Kiinnostukseni heräsi vaihto-opiskeluvuotena Latviassa, jossa kansallisten vähemmistöjen oikeudet olivat paljon esillä. Kiinnostuin nationalismiin liittyvistä poliittisista kysymyksistä ja aloin tutkia niitä. Tutkimus laajeni myöhemmin yleisesti ihmisoikeuskysymyksiin. Vaikka en itse ole kokenut ihmisoikeusloukkauksia, niiden arvopohja on vahva ja niiden edistäminen koskee kaikkia.

00:07:55 Jani Toivola

Miten kuvailisit yhdenvertaisuuslain tarkoitusta nuorisoalan näkökulmasta?

00:08:08 Matti Jutila

Yhdenvertaisuuslaissa on kaksi keskeistä ulottuvuutta: syrjinnän kieltö ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Nuorten kohdalla syrjintää voi esiintyä iän perusteella. Nuoriin voidaan esimerkiksi suhtautua ennakkoluuloisesti julkisissa tiloissa tai palveluissa voi olla perusteettomia ikärajoituksia. Nuoret ovat tietenkin hyvin moninainen joukko. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän esimerkiksi kielen, vammaisuuden ja alkuperän perusteella. Nuori voi kohdata syrjintää usean tekijän perusteella yhtä aikaa, esimerkiksi jos hän on sekä nuori että maahanmuuttajataustainen.

00:09:50 Jani Toivola

Voiko nuori olla erityisen haavoittuvassa asemassa siksi, että hän on nuori? Puhutaan paljon siitä, minkä verran nuoret tulevat kuulluiksi tai mikä on nuoren mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään ja ympäristöön.

00:10:15 Matti Jutila

Kyllä. Erityisesti lasten kohdalla oikeuksien puolustaminen voi olla vaikeaa. On tärkeää, että lapsella on luotettavia aikuisia, joille hän voi kertoa kokemuksistaan. Näiden aikuisten tulee tunnistaa mahdolliset oikeusloukkaukset ja osata viedä asiaa eteenpäin.

00:11:02 Jani Toivola

Millaisia velvoitteita laki asettaa kunnille, järjestöille tai seurakunnille?

00:11:17 Matti Jutila

Velvoitteet liittyvät syrjinnän kieltoon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Syrjintä ei tarkoita vain huonompaa kohtelua. Myös näennäisesti neutraalit säännöt voivat olla syrjiviä. Esimerkiksi sääntö, jonka mukaan nuorisotilassa ei saa käyttää päähinettä, voi olla ongelmallinen. Joillekin ihmisille päähine voi liittyä uskonnolliseen vakaumukseen tai vammaisella henkilöllä liiallisten ärsykkeiden minimoimiseen. Tällainen sääntö voi estää osallistumisen ja olla syrjivä.

00:13:52 Jani Toivola

Miten näet lain ja yksittäisten ihmisten mielipiteiden välisen suhteen? Yhteiskunnallisessa keskustelussa vedotaan usein omiin tottumuksiin eikä yhdenvertaisuuslakiin.

00:15:00 Matti Jutila

Ajatus siitä, että meillä on joku maan tapa ja kaikkien pitäisi noudattaa yhtä toimintatapaa, on voimistunut. Viranomaisilla ja palveluntarjoajilla on kuitenkin velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Tämä edellyttää ihmisten moninaisuuden tunnistamista. On selvittettävä, miten yhdenvertaisuus toteutuu käytännössä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi esteettömyyden, saavutettavan viestinnän tai neurokirjon huomioimisen arviointia. On käytävä keskustelua tästä ja selvittettävä, miten yhdenvertaista toimintamme on.

00:17:29 Jani Toivola

Kiitos asian avaamisesta ja konkretisoinnista. Millaisia oikeuksia yhdenvertaisuuslaki määrittää?

00:17:57 Matti Jutila

Ihmisillä on oikeus odottaa, että viranomaiset ja palveluntarjoajat toimivat yhdenvertaisesti. Ketään ei saa ominaisuuksien tai taustan perusteella sulkea palvelujen ulkopuolelle tai kohdella eri tavoin. Laissa korostetaan erityisesti vammaisten henkilöiden oikeuksia. Palveluntarjoajilla on velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia, kuten huomioida liikkuamiseen, viestintään tai ravitsemukseen liittyvät tarpeet.

00:19:30 Jani Toivola

Nouseeko työssänne esiin toistuvia haasteita yhdenvertaisuuden toteutumisessa?

00:19:48 Matti Jutila

Yleisin haaste liittyy vammaisten henkilöiden erityistarpeiden huomioimiseen eri elämänalueilla, kuten koulutuksessa, esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminnassa ja koulukuljetuksissa, ja sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tämä on kaikista toistuvien haaste. Lisäksi esimerkiksi romaneihin kohdistuva syrjintä yksityisissä palveluissa on edelleen ongelma. Joko ei pääsetä palveluihin ollenkaan, tai palveluaan huonommilla ehdoilla.

00:21:20 Jani Toivola

Mitä voi tehdä, jos epäilee syrjintää mutta ei ole varma tilanteesta?

00:21:33 Matti Jutila

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon voi ottaa yhteyttä ja kysyä neuvoa. Tarjoamme neuvontaa ja voimme auttaa selvittämään tilannetta. Tarvittaessa voimme myös osallistua asian selvittämiseen tai oikeudenkäyntiin avustajina. Verkkosivuiltamme löytyy tietoa siitä,

miten meihin voi olla yhteydessä, ja muuta tietoa toiminnastamme. Youtubesta löytyy esitelyvideot monella eri kielellä puhuttuna ja tekstitettyinä.

00:23:10 Jani Toivola

Voiko yhteyttä ottaa esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimitse?

00:23:18 Matti Jutila

Meillä on päivystyspuhelin sekä yhteydenottolomake ja sähköposti. Lisäksi tarjoamme chat-neuvontaa tiettyinä aikoina. Ajankohdat löytyvät verkkosivuiltamme.

00:24:01 Jani Toivola

Monille toimijoille yhdenvertaisuussuunnitelma on tuttu. Millaisia neuvoja antaisit sen laatimiseen tai päivittämiseen, erityisesti nuorisoalan toimijoille?

00:24:26 Matti Jutila

Yhdenvertaisuussuunnitelma kannattaa nähdä mahdollisuutena. Se on lakisääteinen velvollisuus viranomaisille ja työnantajille, joten siihen kannattaa käyttää aikaa ja tehdä se huolellisesti. Suunnitelmassa tulee arvioida yhdenvertaisuuden nykytilaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi viestinnän tarkastelua, esteettömyyskartoituksia, tai keskusteluja nuorten kanssa. Lisäksi suunnitelmassa tulee määritellä toimenpiteet, joilla havaittuja ongelmia korjataan ja yhdenvertaisuutta edistetään. Tämä antaa työntekijöille mahdollisuuden kehittää toimintaa, ja jos tällaista velvoitetta ei olisi, sille ei välttämättä löytyisi aikaa.

00:27:48 Jani Toivola

Voiko suunnitelman laatimisessa pyytää apua teiltä tai muulta taholta?

00:28:07 Matti Jutila

Olemme olleet mukana laatimassa oppaita ja koulutusmateriaaleja, joita kannattaa hyödyntää. Toimimme pääasiassa laillisuusvalvojina emmekä ole nuorisotyön asiantuntijoita. Nuorisoalan ammattilaisella on enemmän asiantuntijuutta siinä, miten yhdenvertaisuutta edistetään nuorisotyössä, kuin laillisuusvalvonnan työntekijällä. Mutta jos oppaista tai koulutuksista ei löydy vastausta, meihin voi ottaa yhteyttä. On tärkeää olla yhteydessä, jotta saamme tietää, jos oppaissa on jokin puute ja voimme kehittää ohjeistuksia eteenpäin.

00:29:47 Jani Toivola

Pohdin vielä inhimillisestä näkökulmasta suunnitelmaa ja sen laatimista. Minulla oli itselläni tilanne, jossa olin vetämässä eräänlaista projektia, ja siinä kävi ilmi, että yhdenvertaisuuden näkökulmasta toiminnassa oli puutteita. Oli kiinnostavaa huomata itsessäni, että tällaisessa tilanteessa joutuu käymään läpi erilaisia vaiheita. Kun saa uutta tietoa, se voi rikkoa käsitystä itsestä tai siitä, millaisena on ajatellut oman työnsä. Jotta asia voi edetä,

täytyy ensin hyväksyä, että omaa käsitystä itsestä tai omasta osaamisesta haastetaan. Toinen näkökulma on se, että tämä vaatii aikaa, ja esimerkiksi pienessä organisaatiossa aikaa ja resursseja voi olla vähän. Puhutaan kuitenkin aina muutoksesta, uuden luomisesta ja toimintatapojen muokkaamisesta. Millaisia ajatuksia tämä herättää sinussa? Onko jotakin sellaista, mitä haluaisit sanoa erityisesti nuorisoalan toimijoille? Nämä ovat teknisiä asioita, mutta samalla ne koskettavat meitä ihmisinä monella tasolla.

00:31:12 Matti Jutla

Nuorisoalalle hakeutuu usein ihmisiä, jotka aidosti haluavat auttaa nuoria. Siihen liittyy vahva ammattietos. Olen kouluttanut paljon nuorisotyöntekijöitä, joten nuorisotyön kenttä on tullut sitä kautta hyvin tutuksi. Nuorisotyön asiantuntijuuteen kuuluu valmius muuttua. Tämän päivän nuoret ovat erilaisia kuin esimerkiksi oma sukupolveni nuorena. Nuorten ja maailman muuttuessa myös toimintatapojen täytyy muuttua. Muutos on tavallaan nuorisotyön peruslähtökohta, ja siihen sopeutuminen on osa ammattitaitoa. Sama ajattelutapa täytyy ulottaa myös yhdenvertaisuuteen. On hyväksyttävä, että emme ole valmiita emmekä täysin ymmärrä ihmisten moninaisuutta, erilaisista taustoista nousevia tarpeita tai sitä, miten samanlainen kohtelu ei välttämättä johda samanlaiseen lopputulokseen kaikille. Nämä asiat kannattaa nähdä mahdollisuuksina oppia, kasvaa ja kehittyä myös nuorisotyön ammattilaisina. Tiedän, että se voi joskus tuntua epämukavalta, mutta huomio kannattaa siirtää siihen, että uuden ymmärtäminen tekee ihmisestä paremman ammattilaisen kuin aiemmin. Ajatusta voi lähestyä niin, ettei eilinen versio itsestä ollut huono tai virheellinen, vaan huomisen versio itsestä on parempi, koska on oppinut uutta yhdenvertaisuudesta ja osaa kohdata nuoria paremmin.

00:33:46 Jani Toivola

Tämä on todella arvokas ja tärkeä viesti monelle. Aikamme alkaa valitettavasti loppua, mutta haluan vielä esittää kysymyksen sosiaaliseen mediaan ja digitaaliseen toimintaympäristöön liittyen, jotka ovat myös merkittävä osa nuorisoalaa. Onko yhdenvertaisuuden näkökulmasta jotakin, mitä haluaisit nostaa esiin? Mihin asioihin kannattaisi kiinnittää huomiota juuri tässä ajassa?

00:34:18 Matti Jutla

Sosiaalinen media on tällä hetkellä suurten muutosten keskellä. Tiedetään, että alustoihin, algoritmeihin, botteihin ja muihin ilmiöihin liittyy paljon haasteita. Sosiaalisen median kanavat ovat kuitenkin paikkoja, joissa toimijat kertovat, keitä he ovat ja ketkä ovat tervetulleita heidän toimintaansa. On tärkeää huomioida viestinnän saavutettavuus. Tämä tarkoittaa esimerkiksi selkeää kieltä, kuvien vaihtoehtoiset kuvaukset ja muita teknisiä ratkaisuja. Lisäksi on olennaista pohtia, miltä toiminta näyttää ulospäin. Välittykö siitä kuva, että kaikki ovat tervetulleita? On tärkeää viestiä esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puolesta ja kertoa selkeästi, että jokainen on tervetullut sellaisena kuin

on. Toiminnassa olisi hyvä näkyä eri taustoista tulevia ihmisiä sekä esimerkiksi vammaisia henkilöitä. Moninaisuuden näkyminen viestinnässä ja toiminnassa vahvistaa tunnetta siitä, että kaikki ovat tervetulleita. Pelkkä teksti siitä, että kaikki ovat tervetulleita, ei välttämättä riitä, jos se ei näy käytännön toiminnassa. Kuvien ja kertomusten kautta voidaan viestiä konkreettisesti, ketkä osallistuvat toimintaan. Jos ihminen ei näe toiminnassa itsensä kaltaisia ihmisiä tai kuule heistä kerrottavan, hän voi epäillä, onko todella tervetullut mukaan.

00:36:21 Jani Toivola

Kiitos asiantuntemuksesta, näkemyksistä ja inhimillisestä tavasta tarkastella erilaisia todellisuuksia, elämiä ja identiteettejä. Itselleni jäi erityisesti mieleen ajatus siitä, että olennaisempaa kuin eilinen versio itsestä ja mahdolliset virheet, on huomisen versio, joka voi toimia paremmin ja luoda enemmän tilaa sekä itselle että muille. Se voi toimia ohjenuorana meille kaikille. Kannustan nuorisoalan toimijoita kokoontumaan yhdessä nuorten kanssa, jos siitä on kulunut aikaa, ja keskustelemaan siitä, miltä yhteiset tilat ja toimintaympäristöt tuntuvat ja miten ne näyttäytyvät nuorten näkökulmasta sekä millaisia tarpeita tulevaisuudessa voi olla. Kiitos paljon.

00:37:41 Matti Jutila

Kiitos kutsusta.